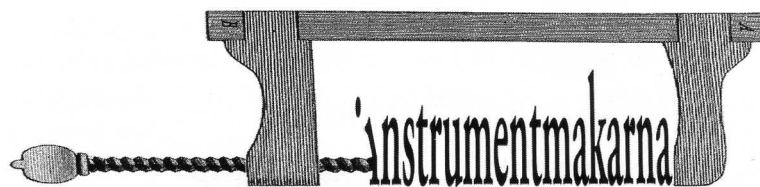

Johan Hedvall

– gambans gudomligheter på spåren

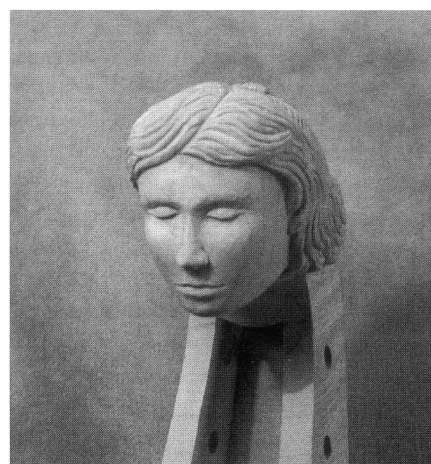

Text: Anna Frisk

Johan Hedvall med två av de basgambor han tillverkade vid West Dean College. Han kunde inte behålla någon, eftersom skolan sålde dem för att bekosta hans tredje studieår.

Foto: Richard Dixon.

Johan Hedvall fick chansen att utbilda sig till instrumentmakare på West Dean College i England – med gamba som specialinriktning. I utbildningen där ingår studieresor till olika samlingar och museer för att dokumentera historiska instrument, men även att lära sig spela på de instrument man själv bygger. För närvarande jobbar Johan deltid i Göteborg Organ Art Centers klavikordverkstad. Anna Frisk har träffat instrumentmakare Hedvall.

*Nedan: Basgamba som Johan byggt efter ett instrument i Gemeentemuseum i Haag. Originalinstrumentet byggdes av Hendrik Jacobs år 168? (sista siffran oläslig).
Ovan: Detalj av samma instrument.
Foto: Johan Hedvall.*

Johan Hedvall har alltid varit intresserad av att bygga. Allt möjligt. Att han kom in på det här med instrumentbygge var egentligen kamraten Erik Ask-Upmarks "fel". – Jag ville spela tidig musik tillsammans med Erik, men hade inget instrument. Jag trodde att jag redan kunde bygga allt, och tillverkade ett psalterium. Något jag inte visste var att det sitter balkar inuti för att staga upp instrumentet, så det resulterade i att det kollapsade. Då byggde jag en harpa istället.

Lärling på Irland

Som arbetslös fick Johan ett stipendium för att resa till Irland och gå som lärling hos en instrumentbyggare i Galway, Paul Doyle. Där var han i sex månader och fick lära sig att bygga irländska harpor, men byggde även sin första gamba. Johan fick blodad tand och vid en tidig musik-mässa i London fick han kontakt med studenter från instrumentmakarutbildningen vid Guildhall University – studenter som faktiskt rekommenderade utbildningen vid West Dean College istället. Mycket beroende på att det vid Guildhall är ett begränsat antal timmar per dag i verkstaden, medan man vid West Dean kan vara vid sin snickarbänk fram till klockan tio på kvällen. Johan valde West Dean och ångrar inte valet, eftersom det är ett oerhört krävande jobb att lära sig det praktiska hantverket, och mycket bänktid är nödvändigt.

Tufft antagningsprov

Skolan har, förutom andra kurser inom hantverk, byggnadsvård, restaurering m m, en treårig utbildning till instrumentmakare med inriktning på tidiga stränginstrument, både knäpp- och stråkinstrument: *Making Early Stringed Musical Instruments. An Apprenticeship at West Dean College. The Diploma Course.*

Varje år, efter omfattande antagningsprov, tas två elever in, så det är bara sex elever på utbildningen totalt. Antagningsprovet går till så att man får en uppgift och under fem timmar ser en bedömningsgrupp på när man arbetar för att se hur man hanterar verktygen och om man passar för yrket. Sedan är det en personlig intervju. Vissa krav finns att man ska behärska det engelska språket.

– Jag hade ju varit på Irland i sex månader, så det var inget problem, de anmärkte bara på min förskräckliga irländska accent!, berättar Johan.

De första månaderna fick Johan även öva bort några andra ovanor från Irland, nämligen att använda sandpapper. På West Dean gäller det att enbart skära i träet, ibland sickla. Möjligtvis ett mycket fint sandpapper vid slutfinishen av ett instrument. Detta innebär att man måste ha välslipade verktyg hela tiden.

– I början kändes det som om hela tillvaron gick ut på att slipa verktygen, men efter några månader vande man sig.

Johans lärare, Roger Rose, som varit där i över 20 år och som byggt upp utbildningen till vad den är idag, visade sig vara krävande men oerhört kunnig och pedagogisk.

Tiden på West Dean College

West Dean ligger väldigt isolerat på landsbygden i West Sussex, i södra England, bara några mil från engelska kanalen.

– Jag kände mig rätt isolerad, ibland fick man känslan av att vara på en anstalt. Att ha egen bil är en stor fördel när man vistas där, för ibland måste man bara därifrån, och efter ett par år känns inte maten så varierad, då får man verkligen abstinens efter kina-mat eller vad som helst utom West Dean-mat. Ändå är maten, för engelska förhållanden, väldigt bra där.

Fördelen med en så isolerad plats är att man inte kan göra så mycket annat än att koncentrera sig på studierna. Förutom de praktiska passen varje dag ingår det bland annat materiallära, akustik, lacktillverkning, fotografering, och musicerande.

För att instrumentbyggarna ska kunna testa sina instrument, stämma väl osv. ingår instrumentlektioner i utbildningen. På West Dean upptäckte man att instrumenten blev mycket bättre efter att instrumentalundervisning introducerades i slutet av 1980-talet. Varannan vecka hade Johan gambalektion, både individuell och i ensemble. Som lärare hade han Alison Crum, professor vid Trinity College of Music.

– Det var oerhört stimulerande, och jag har verkligen användning för det i mitt yrke, sedan är det förstås kul att spela tillsammans, och jag ska ta upp spelandet här hemma.

Det bästa tycker Johan ändå var de årliga studieresorna då gruppen åkte 4-5 dagar för att fördjupa sig i instrument vid olika samlingar och museer. Till exempel var de på *Musée de la Musique* i Paris i två dagar och fick fotografera och känna på barockfioler, gambor, viola d'amore m m. Mycket finns förstås också att se i London:

– Dietrich Kessler har en fantastisk samling av historiska gambor i spelbart skick, några av de finaste instrument jag har sett.

Svenskt studielån

Att gå en sådan här utbildning är inte det billigaste. Årsavgiften är 7 500 pund de två första åren (plus 3 500 pund per år för kost och logi), det tredje året finansieras helt genom att skolan säljer de instrument man bygger under studietiden. Men då ingår allt: byggmaterial, resor och all mat och fika, även på helgerna. Svenskt studielån går att söka, även ett extra lån för att finansiera kursavgifterna. Skolan hjälper även till att förmedla stipendier.

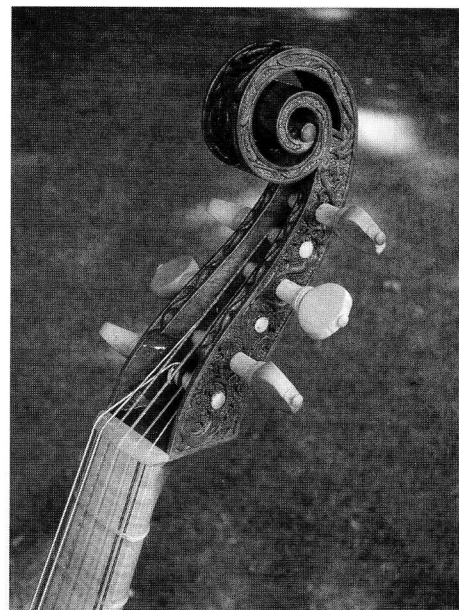
Verktyg

Första året får man låna alla verktyg man behöver från skolan, från andra året måste man ha egna.

– Det är bra att först få jobba med olika slags verktyg på skolan, så att man vet vad man vill ha när det är dags att köpa egna. Det är ju en stor kostnad att köpa allt nytt, så genom att leta efter begagnade verktyg i affärer och genom kontakter så kunde jag få ihop en bra verktygssamling så att jag kunde fortsätta att bygga utan avbrott när jag var klar med utbildningen och flyttade hem till Sverige igen.

Databas med tidiga instrument

På West Dean skulle man göra ett specialarbete, och Johan och en kurskamrat valde att katalogisera och scanna instrumentbyggjarlinjens bildsamling. Det blev grunden till en databas över his-

Utsirad gambasäck efter ett instrument av Henry Jaye, Paris 1624. Foto: Johan Hedvall.

toriska stränginstrument. Vid de årliga studieresorna dokumenteras instrumenten som gruppen studerar, de mäts och beskrivs in i minsta detalj och läggs numera in i databasen. Det har blivit ett rätt stort antal instrument vid det här laget, ca 100 stycken, varav 80 gambor.

– Jag fortsätter att dokumentera gambor och lägga in i databasen, även om jag inte längre studerar vid West Dean.

Under studietiden byggde Johan fem gambor, varav fyra basgambor och en diskant. De flesta av instrumenten vid skolan byggs på kommission, till exempel gjorde eleverna en kvartett renässansgambor åt Alison Crums ensemble Musica Antiqua of London. De äldsta bevarade gamborna är från 1550-talet, någon äkta renässansgamba finns inte kvar. De byggde istället efter förebilder från en målning från 1498 från Isabella d'Estes hov.

– Gamborna har ingen ljudpinne, men ljudet blev fantastiskt, beställarna blev nöjda och instrumenten har använts mycket vid konserter och vid inspelningar.

Framtiden?

– Jag vill kunna försörja mig på att bygga gambor, men det är svårt att få det att gå ihop på heltid. Jag bygger även fiddlor, och harpor har det blivit rätt många av. Av någon outgrundlig anledning verkar det finnas en stor marknad för harpor i Sverige.

– Just nu jobbar jag deltid i GOArts klavikordverkstad, och så håller jag kurser i gitarrbyggnad. Efter studieåren är det trevligt med en fast inkomst, och jag behöver en buffert för att kunna öppna en egen verkstad – just nu håller jag till i mina föräldrars förråd.

– Jag kommer så småningom att dra ner på gitarrkurserna, och koncentrera mig på gambabyggandet, jag har redan ett par beställningar – en diskant- och en tenorgamba. Och så har jag börjat bygga en basgamba åt mig själv, så att jag kan spela!